

اشاعه‌ی مفهوم شهروندی در جوامع دموکراتیک

نوشته‌ی

نرگس آهنگر - حسن خلیل آبادی

سرشناسه	: آهنگر، نرگس، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: اشاعه‌ی مفهوم شهروندی در جوامع دموکراتیک / نوشته نرگس آهنگر، حسن خلیل‌آبادی.
مشخصات نشر	: تهران : انتشارات عفت، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۶ ص.
شابک	: 978-964-6986-88-6
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۲۷] - ۱۳۶.
موضوع	: حقوق مدنی
موضوع	: Civil rights
موضوع	: جامعه مدنی
موضوع	: Civil society
موضوع	: دموکراسی -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع	: Democracy -- Social aspects
شناسه افزوده	: خلیل‌آبادی، حسن، ۱۳۵۵ -
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷ الف۱۹/۵ JC۵۷۱
رده بندی دیویی	: ۳۲۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۲۰۲۳۳۳

اشاعه‌ی مفهوم شهروندی در جوامع دموکراتیک

نوشته‌ی: نرگس آهنگر - حسن خلیل‌آبادی

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷ - تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

ناشر: عفت - حروف‌نگاری: آبان گرافیک

شابک: ۶ - ۸۸ - ۶۹۸۶ - ۹۶۴ - ۹۷۸

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۱۱	فصل ۱: دموکراسی و انواع آن
۱۱	تاریخچه‌ی دموکراسی
۱۵	معنی دموکراسی
۱۷	آزادی بیان، آموزش، تجمعات، احزاب و مطبوعات
۱۸	آزادی انتخاب و تصمیم‌گیری
۱۸	حاکمیت قانون
۱۸	تفکیک قوا
۱۹	مشارکت حداکثری
۲۰	انواع دموکراسی
۲۰	دموکراسی لیبرال
۲۲	دموکراسی مشورتی
۲۵	دموکراسی گفت‌وگویی
۳۱	فصل ۲: بررسی مفاهیم شهروندی
۳۱	مفهوم شهروند و شهروندی
۳۴	خاستگاه مفهوم شهروندی
۳۵	تاریخچه شهروندی
۳۶	شهروند و شهروندی
۳۸	رویکردهای تاریخی از شهروند
۳۹	رویکرد سنتی
۳۹	رویکرد فعال
۴۱	مفهوم حقوق شهروندی
۴۴	تحول مفهوم حقوق شهروندی
۵۰	رابطه حقوق شهروندی و حقوق بشر
۵۲	انواع شکل‌های شهروندی

۵۳	شهروند شخصاً مسئول
۵۴	شهروند مشارکتی
۵۴	شهروند عدالت محور
۵۵	مؤلفه شهروندی
۵۶	دانایی محوری
۵۶	وطن دوستی
۵۶	قانون مداری
۵۷	مسئولیت پذیری
۵۷	مشارکت
۵۷	انتقادی و انتقادپذیری
۵۸	نظریه شهروندی
۶۲	رویکرد شهروندی
۶۳	رویکرد حذفی متفاوت
۶۵	الگوهای تربیت شهروندی
۶۹	فصل ۳: الگوهای مرسوم در باب مشارکت
۶۹	دموکراتیک شهروندان
۶۹	تئوری فایده سیاسی
۷۳	تئوری الزام و تعهد شهروندی
۷۷	تئوری کارایی سیاسی
۸۰	نظریه رابرت دال
۹۳	فصل ۴: شهروندی دموکراتیک
۹۵	دانش دموکراتیک
۹۶	مهارت‌های دموکراتیک
۱۰۱	ویژگی‌های شهروند دموکراتیک
۱۱۵	ضرورت و لزوم حاکمیت قانون
۱۲۵	نتیجه گیری
۱۲۷	فهرست منابع

مقدمه‌ی نویسنده

یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های امروز اکثر کشورهای پیشرفته‌ی دنیا احیاء حقوق عامه‌ی مردم است. بدین منظور تحقق جامعه‌ی دموکراتیک مورد توجه اکثر مسئولان، سیاستمداران و اندیشه‌وران قرار گرفته و این امر در کانون اصلاحات سیاسی، اقتصادی و آموزشی واقع شده است. مع‌هذا تحقق چنین جامعه‌ای در گرو داشتن شهروندان دموکراتیک است، افرادی که با دانش، مهارت و منش دموکراتیک آشنا بوده و آمادگی حضور فعال در عرصه‌های مختلف تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی در امور کشور را دارا هستند. این مفهوم در دنیای امروز مهم‌ترین ملاک مشروعیت نظام‌های دموکراتیک محسوب شده و اعتبار بالایی دارد. به‌طوری‌که حتی حکومت‌های غیردموکراتیک نیز از آن، جهت توجیه افکار عمومی استفاده می‌کنند.

اهمیت این واژه از زمانی بیشتر شد که بحث توسعه در جوامع، رویکردی انسانی - اجتماعی پیدا نموده و به نوعی «انسان‌محور» شد. پس از قرون وسطی در اروپا مفهوم شهروند تکامل یافت و حقوق سیاسی و اجتماعی در جامعه‌ی مدنی و حوزه‌ی عمومی پیدا کرد. بر همین اساس مفهوم شهروندی با حق و سهم در قدرت سیاسی، مشارکت و دموکراسی آمیخته شده است. مشارکت^۱ به معنی درگیر شدن، سهم‌پذیری و همکاری است. بنابراین صرفاً در جوامع باز و دموکراتیک و در نظام‌های لیبرال نمود پیدا خواهد کرد و مفهوم آن بر اساس تصمیمات شخصی آگاهانه و داوطلبانه است؛ که با مفهوم مشارکت در جامعه سنتی کاملاً متفاوت است.

بعد از حوادث ۱۱ سپتامبر و آشکار شدن ناکارآمدی‌های دولت‌ها در اداره‌ی امور عمومی، برای اولین بار تئوری شهروندمداری به‌طور جدی جایگزین مباحثی مانند مباحث سنتی ارباب‌رجوع^۲ و مشتری^۳ شد و این مسئله نیز به دلیل تأکید فراوان بر جامعه‌شناسی و ارزش‌های دموکراتیک در اکثر جوامع پیشرفته بود. در دیدگاه جدید دولت به تک‌تک احاد جامعه به‌عنوان یک شهروند^۴ نگاه می‌کند و از نظر ماهوی تفاوتی بین شهروندان قائل نمی‌شود. به‌واسطه‌ی رویه‌های دموکراتیک مثل رأی‌گیری، پاسخگویی، اطلاع‌رسانی و ... به شهروندان اطمینان می‌دهد که انتخاب‌های دولت با منافع شهروندان سازگاری دارد.

1. Participation

2. Client

3. Customer

4. Citizen

شهروندان دموکراتیک برخلاف مشتری و ارباب رجوع دارای حق انتخاب، نقش فعال، دخالت مستقیم، منافع شخصی و جمعی و از همه مهم‌تر دانایی هستند. بنابراین چنین جامعه‌ای بسیار انسان‌محور، دانایی‌محور و دارای سرمایه‌های اجتماعی عظیم می‌باشد.

با توجه به مباحث مطرح شده در زمینه‌ی شهروندمحوری، می‌توان گفت: «شهروند کسی است که حقوق فردی و جمعی خود را می‌شناسد و از آن‌ها دفاع می‌کند، قانون را می‌شناسد و به آن عمل می‌کند و از طریق آن حقوق خود را مطالبه می‌نماید. بنابراین شهروندی مفهومی فراتر از سکونت در یک شهر یا کشور را دارد و به معنی مجموعه‌ای از آگاهی‌ها و مشارکت‌های حقوقی، فردی و اجتماعی است.»

متأسفانه در سال‌های گذشته به دلیل نبود دروس، برنامه‌های تلویزیونی، مقالات، گروه‌های مردمی و دولتی، تبلیغات و ... در زمینه‌ی حقوق و وظایف شهروندی، مردم ما آگاهی‌های بسیار اندکی درباره‌ی حقوق و وظایف خود داشته‌اند در نتیجه همه‌ی تلاش کتاب حاضر بر آن است تا هر چه بیشتر سازمان‌های دولتی و آحاد جامعه را با مسئله‌ی حقوق شهروندی در جوامع دموکراتیک آشنا سازد و تا حد امکان مشارکت آگاهانه‌ی شهروندان را در اداره‌ی امور عمومی و اشاعه‌ی مباحث دموکراسی در جامعه، فراهم آورد.

وضع ناخوشایند این بسیار آشفته بود و دموکراسی حاکم بر این سرزمین به حکومت ارکادل و اوپاش تبدیل شده بود. همین مسئله موجبات شکل‌گیری فلسفه‌ی سیاسی افلاطون را فراهم آورد. افلاطون دنباله‌روی اندیشه‌ی استاد خود یعنی سقراط در زمینه‌ی پیوند معرفت و قدرت، یعنی استقرار حکومت در دست کسانی که بیشترین معرفت سیاسی و فلسفی را دارا هستند و جامعه را به سعادت می‌رسانند، بود (فلسفه، ۱۳۵۸).